

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

Zyra e Kryeministrit-Ured Premijera-Office of the Prime Minister
Zyra për Qeverisje të Mirë/Kancelarija za Dobro Upra vljanje/Office on Good Governance

IZVEŠTAJ O PROGRESU O DECI

Strategija i Nacionalni akcioni plan o pravima
deteta Republike Kosova 2009-2013

IZVEŠTAJ O
PROGRESU
O DECI
DECEMBAR 2011

Strategija i Nacionalni akcioni plan o pravima
deteta Republike Kosova 2009-2013

SADRZAJ

PREGLED PROGRESA	4
FORMULISANJE I MONITORISANJE I POLITIKA ZASNOVANIH NA EVIDENCIJI	7
OBRAZOVANJE	8
ZDRAVSTVO.....	10
SOCIJALNA ZAŠTITA	12
MALOLETNIČKO PRAVOSUDJE	14
BUDŽET	16
PRILOG POKAZATELJA NAJVIŠEG NIVOVA	18

POŠTOVANI PREMIJERU,

I mam zadovoljstvo da vam podnesem prvi izveštaj iz serije izveštaja o progresu o deci, koji se sastavlja na osnovu implementacije ciljeva i aktivnosti navedenih u Nacionalnoj strategiji i akcionom planu o pravima deteta u Republici Kosovo. Ovo je pravo vreme za objavljivanje pošto je 2011 godina sredina Akcionog plana, pa je vreme da se izvrši pregled o postignutom progresu na našem putu i da se istaknu oblasti koje zahtevaju veću pažnju u smislu univerzalnog pristupa pravima dete.

Ovaj izveštaj je izrađen upravljanjem i koordinacijom Kancelarije za dobro upravljanje u bliskoj saradnji službenika za prava deteta i koordinatora jedinice za ljudska prava u resornim ministarstvima, kosovskoj policiji i u bliskoj saradnji sa širokim spektrom domaćih i međunarodnih partnera. Tokom dugih konsultacija sa ovim akterima, Kancelarija za dobro upravljanje je obavljala monitorisanje ovog nacionalnog akcionog plana, u okviru koji meri uticaj tih akcija kako bi se izvršilo kvantifikovanje progressa u odnosu na odgovor prema potrebi identifikovanoj tokom pripreme prvog izveštaj o napretku za 2010.

Ovaj revidirani okvir će omogućiti analizu vremenskih trendova u cilju procene napretka i da ukaže na područja u kojima postoji nedostatak, kako bi se brzo intervenisalo. Ovo će sa druge strane omogućiti Kancelariji za dobro upravljanje da poboljša funkciju svoje analize i podršku za izvršavanje vaših obaveza u oblasti ljudskih prava.

Ovaj izveštaj jasno odražava uticaj dostignuća i napore institucija do sada, i ima za cilj da se poboljša ukupna situacija dece u cilju razvoja njihovog punog potencijala. Ovaj izveštaj predstavlja najnovije informacije o situaciji i daje preporuke za korekciju oblasti u kojima postoje nedostaci u ispunjavanju ciljeva relevantnih institucija, kojima je potrebna hitna intervencija u poboljšanju blagostanja, zdravlja, obrazovanja i tretiranja maloletnika u sukobu sa zakonom kao i potpuno sprovođenje domačeg zakonodavstva i međunarodnih standarda kao i instrumenata za zaštitu prava deteta.

***S'poštovanjem,
Habit Hajredini
Direktor Kancelarije za dobro upravljanje
Kancelarija premijera Republike Kosovo***

PREGLED PROGRESA

Obrazovanje

Vlada Kosova je definisala obrazovanje kao razvojni prioritet i jedan od četiri zajedničkih prioriteta koji je rezultirao jačanjem kapaciteta u oblasti nastavnih planova i programa, razvoja ranog detinjstva, i planiranja obrazovanja na osnovu evidencije. Srećom školska infrastruktura je razvijena i broj škola koje rade u dve smene je smanjen. Slično je novi okvir nastavnog plana i programa za Kosovo izrađen i pripreme su u toku za izradu osnovnog nastavnog plana i programa i predškolskog silabusa, silabusa za osnovnu i srednju školu. Strateški plan obrazovanja za 2011-2016 na Kosovu je izrađen nakon širokekih konsultacija, i sveobuhvatan je sektorski plan, koji doprinosi izgradnji snažnog partnerstva u pravcu obrazovanja. Sav ovaj razvoj otvara put za pružanje visokog kvaliteta obrazovanja u godinama koje dolaze za sve Kosovare.

Progres je primećen u ostvarivanju bruto stope upisa u škole, preko 100% na nivoima osnovne i niže srednje škole, ali to nije slučaj za predškolsko obrazovanje (~60%) ili srednje više obrazovanje (82%). Međutim, bruto stopa upisa preko 100% krije mnoge nejednakosti u pogledu pristupa obrazovanju ugrožene dece, uglavnom one sa teškim socio-ekonomskim stanjem, deca roma, aškalija i egipćana, deca sa posebnim potrebama, itd. Iako je zabeležen progres u razvoju inkluzivne politike obrazovanja na svim nivoima, kao što je Strateški plan obrazovanja u 2011-2016 za Kosovo, deca s posebnim potrebama su još uvek lišena predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja sa samo 10% pohađanja nastave.

Implementacija ovih sveobuhvatnih politika obrazovanja nailazi na teškoće, uglavnom zbog nedostatka stručnih službi za podršku, nedovoljnog broja kvalifikovanih nastavnika, pretrpanih razreda, takođe i budžetskog deficita za poboljšanje potpunog pristupa ove dece u obrazovnom sistemu.

Što se tiče učešća dece u predškolskim ustanovama, prema raspoloživim podacima, procenat je oko 10% u predškolskim ustanovama, dok u smislu predosnovnih razreda i uključivanja dece u predosnovne razrede (uzrasta 5-6 godina), procenat ove dece je 70% - koji se pripremaju za osnovno obrazovanje, i ovaj razred je organizovan na različite načine kao:

- u javnim predškolskim institucijama
- u privatnim predškolskim institucijama
- u pred-osnovnom obrazovanju
- centri čija je osnova u zajednici

U nastavku aktivnosti za povećanje kvaliteta u predškolskom vaspitanju Ministarstvo prosvete, nauke i tehnologije, u saradnji sa UNICEF-om, je izradilo važan dokument: Razvojni standardi i učenje u ranom detinjstvu od 0-6 godina. Pristup kakav je izložen u ovom dokumentu je činjenica da su deca spremna da uče od trenutka kada dođu na život.

MONT je takođe izradilo Strateški plan za sektor obrazovanja na Kosovu za 2011-2016, gde je deo ovog plana i predškolsko obrazovanje.

Pored uspeha koje predškolsko vaspitanje stalno predstavlja, on se suočava sa mnogo izazova:

- Nedovoljnim brojem institucija za uključivanje dece u predškolske nivou u nekim većim gradovima Kosova.
- Kontinuirana obuka edukatora koji rade sa svim starosnim grupama.
- Napredak ka punoj integraciji dece Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem (cilj 3.4) je evidentan, počevši sa pozitivnim trendovima za upis u osnovnu i srednju školu. Ova deca nastavljaju da uče zajedno sa svojim vršnjacima, a za ostvarivanje njihovog prava da uče svoj jezik, kulturu i istoriju, MONT je razvio program za romski jezik sa elementima romske kulture i istorije, kao izborni predmeti. (Ove godine je počeo pilot projekat za implementaciju ovog predmeta u opštini Prizren, u četiri druga razreda, a šira primena će se dalje nastaviti).

Implementacija strategije za obrazovanje Roma, Aškalija i Egipćana se nastavlja s finansiranjem MONT-a i uz podršku donatora, ali ima izazova koji su u vezi sa nedostatkom kvalifikovanog kadra iz redova RAE zajednice, niska svest porodica za prijavljivanje i identifikaciju dece sa posebnim potrebama, koji bi se trebalo integrisati u obrazovni sistem, sa nepovoljnim ekonomskim i socijalnim uslovima usled čega su deca primorana da rade, uz rano stupanje u brak i sl.

Zdravlje

Vlada je potpisala Strategiju za zdravlje majke, dece, adolescenata i reproduktivnog zdravlja i Akcioni plan 2011-2015 koji će voditi i dugoročno razvijati zdravstveni sektor za dobrobit svih. Uprkos značajne pomoći za poboljšanje zdravstvenog sistema, izgleda da ovaj sistem ne može da postigne da zadovolji potrebe svih gde je podela budžeta za tri do pet puta niže nego u susednim zemljama. Dok bogatiji građani traže

lečenje u inostranstvu, mnoge barijere čine pristup zdravstvenim uslugama teškim za prosečno Kosovo. Visoki džepni troškovi vezani za zdravstvenu zaštitu neproporcionalno utiču na najsiromašnije i ugrožene grupe, uključujući i decu gde preko 8 od 10 Kosovara imaju veliku prepreku u pristupu zdravstvenoj zaštiti.

Ove finansijske prepreke utiču ne samo na pružanje usluga, već i u sprovođenju institucionalnih i pravnih reformi koje je usvojila Vlada, koje prouzrokuju značajan izazov u ostvarivanju ciljeva Nacionalnog akcionog plana za prava deteta.

Ograničeni pouzdani podaci o zdravstvu oko vitalnih statistika za zdravlje majke i deteta i dalje ostaju izazov. Pušenje je najrasprostranjenija opasnost za javno zdravlje deteta gde su nedavne studije pokazale da 20,9% trudnica puši tokom trudnoće, dok je preko 60% novorođenčadi izloženo duvanskom dimu na dnevnoj bazi (SZO, 2010). Pozitivan razvoj je da je 78,1% žena imalo četiri ili više poseta u vezi sa prenatalnom negom, kao što preporučuje SZO, iako se kvalitet nege još uvek smatra slabim (anketa o prenatalnoj nezi, UNICEF-a 2009).

Iako postoji široka mreža centara javnog zdravlja, broj licenciranih privatnih medicinskih centara je u porastu, i 3 do 4 prenatalne posete (71,3%) se vrše u privatnom sektoru. Pozitivna je i procena da se 95% porođaja vrši u okruženju pogodnom za bebu, u medicinskim centrima sa kvalifikovanim radnicima. Anketa sa RAE zajednicom u Kosovu Polju izvršena od strane NVO „Zdravlje za sve“ je pokazala da se 62% porođaja nisu izvršila kod kuće. Bez obzira na mesto gde se vrši porođaj, postoji univerzalna potreba da se poboljša kvalitet nege. Bilo je nekih pozitivnih pomaka u smislu poboljšanja verovatnoće sigurnog rođenja deteta i opstanka, kako je primećeno do smanjenja perinatalne smrtnosti na 19.1 na 1.000 živorođenih u 2010, sa 29.1 koliko je bilo u 2000 (perinatalno stanje na Kosovu 2000-2010, MZ).

Socijalno staranje

Pravno okruženje je uglavnom poboljšano sa brojem zakona obezbedivši snažnu podršku onima kojima je potrebna. Bilo je nekih napora u oblasti sprečavanja dečjeg rada formiranjem Komiteta za prevenciju i eliminaciju dečjeg rada. U 2009 godini je Komitet usvojio konačni nacrt Strategije i Akcionog plana za sprečavanje i eliminisanje najgorih oblika dečjeg rada. U 2010 godini, Komitet je usvojio akcioni plan za lokalne strukture, za praćenje rada dece, i osnovano je 6. Lokalnih akcionih komiteta (LAK). Treba da se nastavi sa naporima za poboljšanje njihovog funkcionisanja i treba se formirati dodatni LAK u drugim opštinama, jer, dečji rad i dalje postoji, a naročito utiče na manjinske grupe.

Na Kosovu nema sirotišta i Vlada se obavezala da

promoviše razvoj alternativnih oblika brige o deci bez roditeljskog staranja i druge odgovarajuće službe u zajednici. Međutim, ovo je izazov, jer alternativni oblici odgovarajuće brige različitih kategorija dece se trebaju i dalje razvijati i adekvatno finansirati.

Na Kosovu, rade razne organizacije na sprečavanju i zaštiti žrtava trgovine ljudima. Pozitivan korak je inkorporisanje posebnog poglavlja za decu u okviru Nacionalne strategije protiv trgovine ljudima 2011-2014, koja je nedavno usvojena. Trebaju se uložiti naponi u smislu budžetiranja i primene. Sprečavanje trgovine ljudima ostaje izazov, s obzirom na visok stepen siromaštva i nezaposlenosti. Treba se podržati regionalna saradnja institucija koje rade u oblasti trgovine i treba se razviti sveobuhvatna mreža službi na nivou države u oblasti sprečavanja, zaštite i rehabilitacije i dugoročne reintegracije žrtava trgovine ljudima.

U 2011 godini Vlada Kosova je usvojila osnivanje Odbora za zaštitu i prava dece, kao rezultat identifikacije i procene sistema širom Kosova za zaštitu dece, uz aktivno učešće vlade, civilnog društva i nevladinih organizacija. Komisija će odrediti prioritete i odgovarajuće mere koje treba preduzeti od strane ministarstava i relevantnih institucija za poboljšanje trenutne situacije za decu, kao i olakšavanje i praćenje postojećih politika, programa i mera. Sa ovim mehanizmom Vlada pokazuje opredeljenje za dostizanje međunarodnih standarda za zaštitu i prava dece.

Maloletničko pravosuđe

Važno dostignuće u 2010 je bilo raymatranje i stupanja na snagu Zakona o maloletnicima. Promene u Kodeksu su nastavile da ističu prioritet za preusmeravanje dece i mladih iz pravosudnog sistema, i da se praznine i dalje tretiraju. Razvoj nacrtu pokazatelja o maloletničkom pravosuđu (MP) koje je adaptirano prema lokalnom kontekstu, služiće da razjasni uloge i odgovornosti ključnih institucija maloletničkog pravosuđa, u prikupljanju, sabiranju, analizi i izveštavanju podataka na jedinstven način. Novoosnovani Savet za zaštitu i prava dece, kao i baza podataka za upravljanje predmetima Kosovske službe za prevaspitavanje (KSS) zajedno predstavljaju značajan doprinos u pružanju boljeg praćenja i reformi kao i planiranja zasnovanog na evidenciji, u budućnosti.

Tretiranje briga zbog nedostatka programa nege, koji bi mogao ponovo da integriše efikasno decu koja su završili izdržavanje kazne u popravnom centru u Lipjanu, Popravna služba i KSS su usvojili niz jasnih standarda, kako bi se obezbedio koordiniran pristup u pravcu ponovne integraciju dve agencije u roku od mesec dana od dolaska maloletnika u popravni centar

u Lipljanu, i do godinu dana po povratku u svoju zajednicu.

Sudski institut Kosova (SIK) prolazi kroz značajne reforme da uspostavi održive dugoročne kapacitete za obuke. U tom smislu, SIK je osnovao specijalizovanu grupu trenera u oblasti maloletničkog pravosuđa, za domaće zakonodavstvo i za međunarodne instrumente zaštite prava dece i maloletnika. Kosovska policija je preduzela konkretne korake za jačanje njihovih kapaciteta za prijateljski pristup policije prema deci. Sedam regionalnih soba za intervjuisanje/ispitivanja su osnovane u Prištini, Gnjilanu, Prizrenu, Uroševcu, Peći, Gračanici i Vučitrnu. Kosovska policija se obavezala da uspostavi jedinicu za maloletnička prava, međutim, delokrug delovanja i mandat jedinice je još uvek u toku finaliziranja, i zahtevaju se jasne politike i procedure kako bi se obezbedilo njegovo puno sprovođenje.

Uprkos konstantnih uspeha sa reformama u maloletničkom pravosuđu, ključni izazovi i dalje ostaju. Traži se veći fokus za razvoj razumljivog političkog okvira i tehnički kapaciteti koji se odnose na kategorije dece u kontaktu sa zakonom. Traži se stalna podrška za razvoj specijalizovanih programa obuke za sve stručnjake u maloletničkom pravosuđu, uključujući sudije, tužioce, advokate, policiju i socijalne radnike. Stalni izazov ostaje potreba da se razjasni radni odnos između KSS i centara za socijalni rad koji će zahtevati izradu dodatnih administrativnih smernica. Na kraju, zahteva se veća podela budžeta kako bi se obezbedilo potpuno sprovođenje kodeksa, kao što je planirano.

Budžet

Dok je bilo povećanja budžetskih sredstava za dečije službe u odnosu na ukupne potrebe i budžet, vladine institucije koje pružaju direktne usluge deci treba da povećaju svoje kapacitete za izradu konkretnih programa, tako da proces planiranja budžeta za narednu godinu će raspodeliti budžet u skladu sa zahtevima i raspoloživim mogućnostima budžeta. Iako Vlada nema budžetsku liniju za decu, srednjoročni okvir rashoda predviđa prikupljanje informacija o finansiranju prioritarnih politika Vlade, uključujući i službe za decu. Sektor za socijalnu zaštitu će dobiti oko 1,5% ukupnog budžeta Kosova za period 2010-2015. Edukativni programi će dobiti 0,25% od ukupnog budžeta Kosova. Službe koje nudi Ministarstvo zdravlja će dobiti 0,12% od ukupnog budžeta Kosova sa trećinom ovih budžetskih sredstava, odnosno 0,03% od ukupnog budžeta Kosova namenjenog zdravlju majke i deteta u okviru programa Ministarstva. Sektor pravde i bezbednosti prima oko 0,5% ukupnog budžeta Kosova. Ova budžetska sredstava su preniska za obavljanje delat-

nosti iz Nacionalne strategije i Akcionog plana o pravima deteta u Republici Kosovo 2009-2013.

Upravljanje

Jedno dostignuće Vlade koji je navedeno u Izveštaju o progresu 2011 Evropske komisije je podnošenje prvog Državnog izveštaja o sprovođenju Konvencije o pravima deteta (KPD), Komitetu za prava deteta u Ženevi, kao ugovorno telo OUN-a odgovorne za praćenje prava deteta. Izveštaj predstavlja tekuće napore da se usklade nacionalni zakoni, politike, strategije i zakoni sa KPD. Ovi koraci potvrđuju političku volju Vlade da preduzme mere o ispunjavanju međunarodnih obaveza koje omogućavaju realizaciju svih osnovnih i neotuđivih prava sve dece na Kosovu i da se poboljša efikasnost postojećih mehanizama nadzora.

Administrativno uputstvo koje se odnosi na rad jedinica za ljudska prava (JLJP) u resornim ministarstvima, zahteva najmanje tri člana osoblja uz angažovanje s punim radnim vremenom u svakom ministarstvu, predviđa se da maksimalno bude zaposleno sedam članova osoblja i jedan od njih bi trebalo da bude službenik za prava dece sa punim radnim vremenom. Prosečni kadar JLJP u Ministarstvu je manji od tri člana osoblja angažovanih sa punim radnim vremenom, i dalje se usporava sprovođenje nacionalnih strategija i akcionih planova u oblasti ljudskih prava, samo je 11 ministarstva koja imaju bar minimalan broj osoblja, dok nijedno ministarstvo nije u potpunosti popunjeno brojem osoblja.

Osim toga, važno je napomenuti da ni jedno ministarstvo nema službenika za prava deteta za rad sa punim radnim vremenom, koji se fokusira isključivo na tu ulogu. Jasno je da je postizanje minimalnog broja osoblja u JLJP prioritet za postizanje elemenata ove Strategije i Akcionog plana.

FORMULISANJE I MONITORISANJE I POLITIKA ZASNOVANIH NA EVIDENCIJI

U poslednjih nekoliko godina je bilo mnogo formulisanja politika, pošto Kosovo stremi sprovođenju odluke u svim sferama društva, ali dokazalo se da je merenje sprovođenja takvih politika bio težak zadatak. Imperativ je da se ojača funkcija praćenja stvaranja politike zasnovane na dokazima, a koja se odnosi na proces politike koja pomaže vladi da donose odluke na osnovu boljih informacija, predstavljajući najbolje dokaze u centru procesa kreiranja politike. Srećom za Kosovo, vreme se poklapa sa poslednjim popisom stanovništva i sa usvajanjem Zakona o zvaničnoj statistici.

Statistički funkcionalni sistem predstavlja oči i uši svakog društva i kičma je za planiranje, odlučivanje i praćenje odluka i političkih procesa. Dalje, je ohrabrujuće kada se vidi da Zakon o zvaničnoj statistici sadrži Statističku agenciju u okviru Kancelarije premijera koji bi trebalo da posluži za jačanje veza između funkcija Vlade za planiranje i statističkog programa, i tako ima pozitivan uticaj na formulisanje politika zasnovanih na dokazima i na donošenje odluka.

Ova dešavanja, bi ipak, trebalo da prate dalje aktivnosti, uključujući i podršku za jačanje kapaciteta za prikupljanje i analizu podataka i izdvajanje odgovarajućih finansijskih sredstava koja se traže za statistički sistem Kosova, da efikasno funkcionišu, pošto izrada i korišćenje statistike i istraživanja je od suštinskog značaja za upravljanje delotvornim akcijama za rešavanje socijalne isključenosti i postizanje Milenijumskih razvojnih ciljeva.

Dok Indeks Ljudskog Razvoja (ILjR) Kosova, kritična mera napretka za ljude koji meri pristup obrazovanju, zdravlju i privredi je u malom porastu od 0,678 u 2007 do 0.700, a u 2010 je i dalje među najnižim u Evropi. Praćenje i najbolje statistike će dati podršku vladi u

tačnoj identifikaciji grupa koje su ostavili iza sebe, kao i formulisanje ciljanih politika. Izrada socijalne inkluzije razvojne agende Kosova ima veze sa pravima ljudi da žive slobodno bez diskriminacije i nejednakosti, ali i o upravljanju Kosova u pravcu stremljenja ka evropskim integracijama i u skladu sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima.

Traži se analiza i indikatori napretka i za podršku adaptaciji traženih politika. Informacije o kojima su izvestile jedinice za ljudska prava na centralnom i lokalnom nivou su u narativnom obliku sa ograničenim tehničkim/statističkim informacijama, koje otežavaju sintezu različitih formata izveštavanja. Stoga se pojavila potreba za jedinstvenom formom izveštavanja i poštovanje te dogovorene forme postaje potpuno jasno. Tako je, Kancelarija za dobro upravljanje kreirala okvir za monitorisanje koji poboljšava sposobnost jedinica za ljudska prava da nadgleda implementaciju, kao i da omogući procenu napretka na lokalnom i centralnom nivou.

Ovaj okvir monitorisanja, ima za cilj da informiše putem rutinskih podataka koji su lako dostupni, ili da se ojača sistem za lako pronalaženje, a ne ad hoc informacije, i koji će zadužiti aktivnostima za prikupljanje podataka u cilju praćenja aktivnosti. Tako će sistem za praćenje svake godine donositi godišnji izveštaj koji se odnosi na praćenje budžeta kako bi se procenilo da li je podelem adekvatan budžet za obavljanje predviđenih aktivnosti. Navedeni godišnji izveštaj će biti dokument izveštaja o progresu, u cilju kontinuiranog procenjivanja progressa ka postizanju Akcionog plana na koordiniran način, poboljšanjem rutinskog praćenja socijalne isključenosti sa fokusom na ravnopravnost, dok omogućava disagregaciju podataka o ugorženom stanovništvu.

OBRAZOVANJE

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta priznaje pravo svakog deteta na obrazovanje. To je osnovno pravo da se svako dete obrazuje u pisanju i čitanju. Obrazovanje dece je imperativ za uspeh države ili razvijenog društva, kao moćan koncept za razvoj demokratije, pravde, jednakosti, nauke, socijalnog i ekonomskog razvoja. Obrazovanje je ključ u borbi protiv siromaštva i radikalnog poboljšanja uslova života. U kontekstu borbe protiv siromaštva i nezaposlenosti, koja su identifikovana kao glavni problemi na Kosovu, neophodno je da se ispune osnovni obrazovni zahtevi za celu populaciju, čiji bi cilj bio kvalitet obrazovanja i iskorenjivanje nepismenosti. Relevantni ciljevi Nacionalnog plana akcije uključuju:

- Sveobuhvatno uključivanje dece u kvalitetno obrazovanje (Cilj 3.1)
- Obezbediti sveobuhvatno uključivanje dece sa posebnim potrebama u obrazovanju (Cilj 3.2)
- Integracija dece Roma, Aškaliya i Egipćana u obrazovanje (Cilj 3.4)
- Prevencija i odgovor na napuštanje školovanja (Cilj 3.5)
- Povećano učešće dece u predškolskom obrazovanju (Cilj 3.6)

Vlada Kosova je definisala obrazovanje kao razvojni prioritet i jedan od četiri zajednička prioriteta koje su rezultirali sa jačanjem kapaciteta u oblastima izrade nastavnog plana i programa, razvoja u ranom detinjstvu, i planiranje obrazovanja zasnovanog na evidenciji. Dok je izvestan napredak postignut u upisu u stepenu preko 100% u osnovnom i srednjem obrazovanju, ovo se ne odnosi na pred-osnovno obrazovanje (7 ~ 60%) ili srednje više obrazovanje (82%). Ograničen broj upisa je izazov za Cilj 3.6 Nacionalnog akcionog plana za dečija prava u unapređenju uključivanja dece u predškolsko obrazovanje.

Razna istraživanja u oblasti antropologije, razvojne psihologije, medicine, sociologije i obrazovanja pokazuju kritički uticaj razvoja ranog detinjstva u formiranju inteligencije, ličnosti i socijalnog ponašanja. Efekti zanemarivanja u ovim formativnim godinama mogu da se akumuliraju i postanu trajno delotvorni. Pohađanje predškolskog obrazovanja, u organizovanom nastavnom ili obrazovnom programu je važno da pripremi decu za školu. Činjenica da je bruto stopa upisa pala na nivo srednjeg višeg obrazovanja, svedoči i dokaz da deca napuštaju školu tokom tranzicije iz niže srednjeg obrazovanja na ono više kao i tokom srednje višeg obrazovanja (Cilj 3.5 Proaktivno sprečavanje napuštanja školovanja). Akcioni plan o sprečavanju napuštanja škole je razvijen da bi se rešili ti problemi, i neki modeli intervencije koji su pilotirani u odabranim školama sa administrativnim uputstvima za regulisanje odgovora.

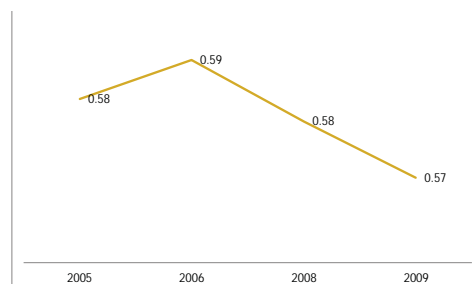
Dok su stope upisa visoke u osnovnim i nižim srednjim školama manje devojčica prelaze iz srednje nižeg obrazovanja na srednje više obrazovanje

Izvor: Izveštaj Ljudskog Razvoja, UNDP 2010

Stope upisa između devojčica i dečaka razlikuju se u pogledu stepena obrazovanja, gde su polne razlike veće u srednjoj školi. Strategija sveobuhvatnog obrazovanja 2010-2015 je rezultirala u tri od sedam specijalnih škola transformisanih u resursne centre i akreditaciju jednog broja programa za obuku nastavnika za posebne potrebe, ali postoje i 70 razreda pri redovnim školama koje su zamišljene da budu prelazna odeljenja za decu sa posebnim potrebama, ali ovi nastavnici moraju da pohađaju više obuke. Uprkos ovom napretku nije bilo značajnih promena u postizanju ravnopravnosti na nivou devojčica u poređenju sa dečacima kod dece sa posebnim potrebama za nekoliko godina, što je još jedna važna oblast Akcionog plana (Cilj 3.2 Da se obezbedi sveobuhvatno uključivanje dece sa posebnim potrebama u obrazovni sistem). Da se dalje komplikuju stvari, obrazovanje za posebne potrebe se finansira iz centralnog nivoa, dok opštine ne dele bilo kakav budžet za decu sa posebnim potrebama u redovnim školama.

Promer devojčice/dečaci u specijalnom obrazovanju

Pohađanje starije grupe od 5-9 godina je porasla sa 66% u 2003 na 79,6%

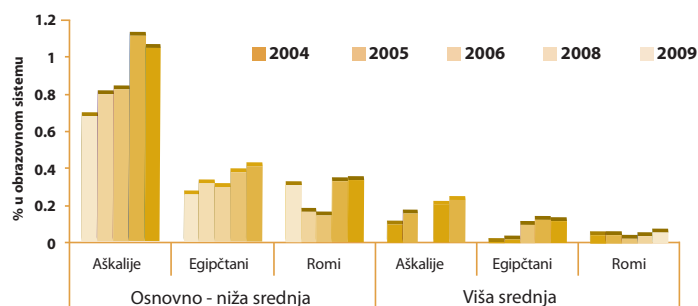
6 od 10 dece uzrasta od 5-6 godina idu u školu, iako je ovo formirajuća faza obrazovnog razvoja

U obrazovnom sistemu je duplo više dečaka u poređenju sa devojčicama sa posebnim potrebama, što znači da su devojčice sa posebnim potrebama ne upisuju

Izvor: *Ministarstvo obrazovanja (MONT) 2010*

Napredak u pogledu pune integracije dece Roma, Aškalija i Egipćana u obrazovni sistem je spor, ali je postojao pozitivan trend u osnovnom i srednjem obrazovanju. Bruto stopa upisa preko 100% krije velike razlike koje postoje u pristupu obrazovanju najugroženije dece, uglavnom one sa teškim socio-ekonomskim stanjem, romske, aškalijске i egipćanske dece sa posebnim potrebama, itd. Vlada je pokušala da reši pitanje napuštanja škole na razne načine, uključujući i besplatan prevoz za učenike, udžbenike za sve učenike osnovnih škola, a od nedavno i za sve učenike nižeg srednjeg obrazovanja, ali je više potrebno za sprečavanje i za tretiranje ovog fenomena.

Opšti trendovi pokazuju da postoji porast upisa u školu učenika Roma, Aškalija i Egipćana

Ukupni troškovi vlade za obrazovanje su u blagom porastu tokom godina na 13,7% u 2008/2009 (Obrazovanje na Kosovu u ciframa, MONT 2010), međutim, to povećanje je uglavnom rezultat povećanja javne potrošnje na plate i kapitalne investicije. Javna potrošnja na obrazovanje kao procenat BDP-a je iznosila 3,7% u 2009 godini, smanjenje od 4,4% u 2006 i usporava postizanje obezbeđivanja kvalitetnog obrazovanja za decu. Važno je napomenuti da dok je taj iznos blizu evropskog proseka između 4% i 5%, trenutni iznos je sada već nedovoljan uzimajući u obzir potrebe sektora u sadašnjem stanju razvoja.

Dalje, u vezi sa Ciljem 3.1, stručno usavršavanje i licenciranje nastavnika je nedavno korigovano od strane MONT-a i akreditacija programa obuke za nastavnike je sprovedena, što će poboljšati kvalitet obrazovanja. S druge strane, postoji potreba da se opišu programi za usavršavanje nastavnika pre službe koja se očekuje da će biti izvršena na nivou škole. Nastavna postignuća učenika uglavnom se mere rezultatima nacionalnih testova, koji se održavaju krajem 9 i 12 razreda, dok evaluacija nastavnika još uvek ne postoji.

Stopa ponavljanja razreda dece je pokazala trend opadanja tokom protekle dve godine, ali ne daje precizne podatke o nedostacima, ali daje optimističku sliku koja se treba analizirati detaljnije u budućnosti za merenje kvaliteta obrazovanja. Srećom školska infrastruktura je razvijena i broj škola koje rade u dve smene je smanjen.

Slično, novi okvir kurrikuluma za Kosovo je izrađen i pripreme su u kontinuitetu do se stvori jezgrovit nastavni plan i silabus uspostavljene za predškolsko obrazovanje za osnovne i srednje škole. Strateški plan obrazovanja na Kosovu 2011-2016 je izrađen nakon širokih konsultacija i postoji sektorski sveobuhvatni plan, koji doprinosi izgradnji snažnog partnerstva u pravcu obrazovanja. Sav taj razvoj otvara put za pružanje visokog kvaliteta obrazovanja u narednim godinama za sve Kosovare.

Nastavnici redovnih škola treba da razviju svoje veštine za podršku obrazovanju dece sa posebnim potrebama

Nedavno je došlo do pozitivnog trenda u upisu dece Roma, Aškalija i Egipćana u osnovnim i srednjim školama

Troškovi u obrazovanju kao procenat BDP-a su blizu evropskog proseka, ovaj iznos nije dovoljan s obzirom na potrebe sektora u trenutnom stanju razvoja

Obrazovanje u ranom detinjstvu (uzrast 3-5)

Izvor: 2008/2009
Podaci MONT-a

Obrazovanje u ranom detinjstvu (uzrast 5-6)

Izvor: 2008/2009
Podaci MONT-ai

Procenat devojaka u poređenju sa dečacima sa invaliditetom u školama

Izvor: MONT 2010

Pohađanje dece uzrasta 5-9

Izvor: 2009 dhe
2003 AKDSH

Pohađanje roma, aškalija i egipćana osnovne škole

Izvor: Izveštaj Ljudskog Razvoja, UNDP 2010

Pohađanje roma, aškalija i egipćana srednje škole

Izvor: Izveštaj o Ljudskog Razvoja, UNDP 2010

ZDRAVSTVO

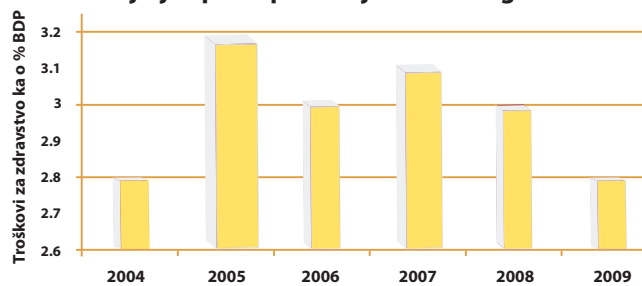
Pravo deteta na zdravlje je priznato kao jedno od glavnih principa u Konvenciji o pravima deteta u članu 24: "Strane priznaju pravo deteta na uživanje najvišeg ostvarivog zdravstvenog standarda i u objektima za tretman bolesti i rehabilitaciju zdravlja. Strane uložu napore da obezbede da nijedno dete ne bude lišeno prava pristupa uslugama zdravstvene zaštite. Raspoloživi podaci o stanju zdravstva i ishrane žena i dece na Kosovu ukazuju ozbiljni problem javnog zdravlja i uprkos manjim poboljšanjima u zdravstvenom sektoru i dalje se ne daje prioritet, i ne mogu da se zadovolje osnovne potrebe. Unapređenje zdravlja dece je jedna od odgovornosti u borbi protiv siromaštva. Zdrava deca postanu zdrave odrasle osobe: ljudi koji stvaraju bolji život za sebe, svoju zajednicu i svoju zemlju. Relevantni ciljevi Nacionalnog akcionog plana uključuju:

- Očuvanje i unapređenje zdravstvenog stanja trudnice, novorođenčadi i male dece (Cilj 4.1)
- Smanjiti stopu smrtnost novorođenčadi i dece do uzrasta od 5 godina (Cilj 4.2)
- Poboľšati pristup kvalitetnim zdravstvenim uslugama za svu decu bez diskriminacije (Cilj 4.4)

Vlada je potpisala Strategiju za zdravlje majke, dece, adolescenata i reproduktivnog zdravlja i Akcionog plana 2011-2015 koji će voditi i dugoročno će razvijati sektor zdravlja za dobrobit svih. Uprkos značajne pomoći za poboljšanje zdravlja na Kosovu, ovaj sistem ne može da dostigne da zadovolji potrebe svih stanovnika Kosova. Dok bogatiji građani traže lečenje u inostranstvu, pristup zdravstvenim uslugama je sputan mnogim barijerama za obične kosovare. Relativno mala ulaganja u zdravstvo (ispod 3% BDP-a), servisni troškovi i otežan pristup odgovarajućim službama su samo neki od primera rasprostranjenih prepreka.

Slično utiču finansijska ograničenja ne samo na pružanje usluga, već i na realizaciji institucionalnih i pravnih reformi koji je usvojila Vlada. Ovi faktori izazivaju značajne izazove oko ostvarivanja ciljeva Nacionalnog akcionog plana za prava deteta, a posebno Cilj 4.4 (tj. poboljšanje pristupa kvalitetnim zdravstvenim uslugama za sve, bez diskriminacije).

Raspodela kosovskog budžeta za zdravstvenu negu od 35 do 45 evra po glavi stanovnika i dalje ostaje tri do pet puta manja od susednih zemalja i dalje je opao u poslednjih nekoliko godina

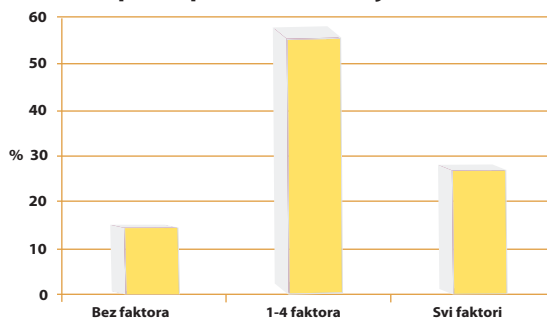

Izvor: Izveštaj Ljudskog Razvoja, UNDP 2010

Nedostatak pouzdanih podataka o zdravstvu, posebno o vitalnim statistikama za zdravlje majke i deteta i dalje ostaje kritično pitanje i nedovoljna raspodela budžetskih sredstava za zdravstveni sektor ometa ispunjenje osnovnih potreba za zdravlje majki, dece javno zdravlje i opštu ishranu. Uz bolje snabdevanje sa jodizirajućom soli, Kosovo je tretiralo problem anemije pošto je populacija dostigla odgovarajući status ishrane jodom.

Visoko džepni troškovi neproporcionalno utiču na najsiromašnije i druge ugrožene grupe, uključujući i decu. Kvalitet prenatalnih usluga treba da bude poboljšan na osnovu UNICEF-ove (2009) Ankete o prenatalnoj nezi i Ankete o ishrani trudnica i dece školskog uzrasta (2010), koja je došla do zaključka da stanje ishrane žena i dece na Kosovu i dalje ostaje problem javnog zdravlja. U tom kontekstu, socijalna inkluzija i dalje ostaje izazov u kome, mlade osobe, osobe sa invaliditetom kao i zajednica Roma, Aškalija i Egipćana se mogu smatrati kao stanovništvo u visokom riziku nesrazmerno pogođeno isključenjem iz zdravstvene zaštite jer im je pristup zdravstvenoj zaštiti često težak.

Više od 8 od 10 kosovara ima velike prepreke u pristupu zdravstvenoj zaštiti

Izvor: Uzroci Smrti, MZ 2009

Prosečan životni vek stanovnika Kosova je povećan, ali je 2 do 6 godina kraći od građana susednih zemalja

Troškovi zdravstvenih usluga su i dalje značajna barijera, naročito za ugrožene grupe

Raspodela sredstava za zdravstvenu zaštitu na Kosovu je od tri do pet puta ispod proseka susednih zemalja

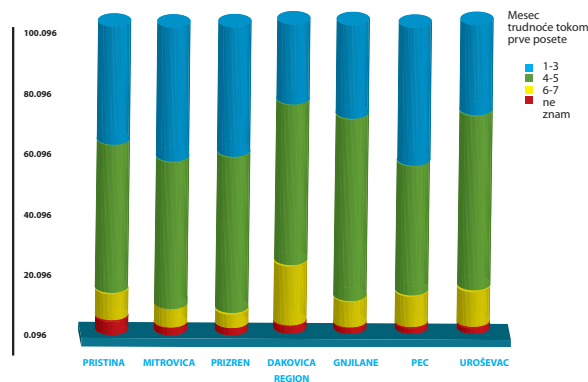
Napredak u Cilju 4.1 (tj. Očuvanje i poboljšanje zdravlja trudnica, beba i dece) je polako ostvaren. Pušenje je najrasprostranjenija opasnost za javno zdravlje dece na Kosovu, gde je nedavna studija pokazala da 20,9% trudnica puši tokom trudnoće, dok je preko 60% novorođenčadi izloženo duvanskom dimu na dnevnoj bazi (SZO, 2010). Faktori rizika po životnu sredinu, uključujući industrijska i saobraćajna zagađenja i zagađenja zemljišta, vode i vazduha ostaju isti i više su koncentrisani na određenim lokacijama na Kosovu, kao što je oblast u Mitrovici. Najugroženijih grupa na Kosovu i dalje ostaju deca sa posebnim potrebama i deca Roma, Aškalija i Egipćana.

Osim toga, 78,1% žena je izvršilo četiri ili više prenatalnih poseta, kao što preporučuje SZO, međutim, kvalitet nege se još uvek smatra slabim (prenatalna anketa, UNICEF-a 2009). Najviše prenatalnih poseta su izvršene od strane ginekologa i skoro 3 od 4 posete (71,3%) su napravljene u privatnom sektoru. Iako Kosovo ima širok spektar javnih zdravstvenih centara, broj privatnih zdravstvenih funkcionalnih i licenciranih centara, je u porastu (Izveštaj o ljudskom razvoju, UNDP-a 2010).

Dok se 95% porođaja vrši u okruženju pogodnom za bebe po medicinskim centrima sa kvalifikovanim radnicima, anketa NVO „Zdravlje za sve“ na Kosovu Polju je pokazalo da samo 62% porođaja od strane žena zajednice Roma, Aškalija i Egipćana se vrše u bolnici, a 38% porođaja se vrše kod kuće. Izveštaj o perinatalnoj situaciji na Kosovu 2000-2010 procenjuje da 6,5% porođaja su bili porođaji sa malom težinom (ispod 2500 grama). Bez obzira na mesto porođaja, postoji univerzalna potreba da se poboljša kvalitet pružene zdravstvene zaštite, uzimajući u obzir činjenicu da postoje dokazi o slaboj pokrivenosti i niskom stepenu korišćenja, od 60%, brošure za trudnoću (prenatalna anketa, UNICEF-a 2009).

U principu, pokrivenost imunizacijom je veoma visoka, ali procena usluga imunizacije u 2010 godini, pokazuje da prosečna stopa od 95%, isključuje MMR-u (76%), koja je osnovna komponenta za punu imunizaciju, a imunizacija Romske, Aškalijске i Egipćanske zajednice je znatno niža. Bilo je nekih pozitivnih pomaka u smislu poboljšanja verovatnoće sigurnog rođenja deteta i opstanka, kao što je primećeno padom stope perinatalne smrtnosti na 19,1 na 1,000 živorođenih u 2010, sa 29.1 kao što je to bilo u 2000 (perinatalno stanje na Kosovu 2000-2010, MZ). Sva ta zbivanja impliciraju da se treba mnogo posla uraditi, ali se političko okruženje popravlja i otvara put ka obezbeđivanju višeg kvaliteta zdravstvene zaštite u godinama koje dolaze na Kosovu.

Mnoge žene izvrše 4 ili više prenatalnih poseta i 1 u 10 žena napravi prvu prenatalnu posetu sa velikim zakašnjenjem u trudnoći (6-7 meseci)

Izvor: Anketa o prenatalnoj nezi, UNICEF 2009

Pušenje tokom trudnoće

Izvor: 2009 ZDAK

Deca koja rastu u sredini sa dimom i cigaretama

Izvor: 2009 ZDAK

Velike prepreke pristupu zdravstvenoj zaštiti

Izvor: Izveštaj Ljudskog Razvoja, UNDP 2010

Delotvorne kontraceptivne metode

Izvor: 2009 ZDAK

Posete privatnim ambulancama za prenatalnu negu

Izvor: Anketa o prenatalnoj nezi, UNICEF 2009

Četiri i više poseta za prenatalnu negu

Izvor: Anketa o prenatalnoj nezi UNICEF 2009

Rođeni su u kući, iz zajednice Roma, Aškalija, i Egipćana.

Izvor: NVO 'Health for All' 2010

95% porođaja se dešavaju u prijateljskim okruženjima za decu, u zdravstvu uz staranje obučenih zdravstvenih radnika

Perinatalna smrtnost je pala na 19,1 na 1000 živorođenih u 2010 sa 29.1 u 2000 godini

Srećom 62% porođaja Roma, Aškalija i Egipćana nisu izvršena u kući

**SOCIJALNA
ZAŠTITA**

Socijalna zaštita stremi da zaštiti prava dece od nasilja, zanemari- vanja i zlostavljanja putem promov- isanja najvećih interesa deteta. Konvencija OUN o pravima deteta priznaje ova prava u članu 12: Deca koja imaju sposob- nost da formiraju svoje stavove, strane im obezbeđuju pravo na slobodno izražavanje tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču dece.

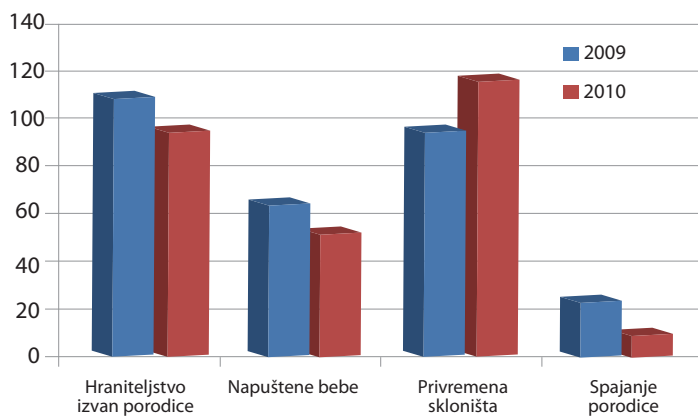
Postojeći zakon o so- cijalnim i porodičnim uslugama propisuje da je u najboljem interesu deteta da raste u okviru biološke porodice, pod uslovom da se potrebe za psiho- fizički razvoj ispun- javaju u kontekstu prirodne porodice. Na Kosovu, alterna- tivni oblici zbrin- javanja su nega u porodici, nega rodbine, kratkoročni smeštaj u domove i kuće zajednice.

Odgovarajući ciljevi nacionalnog akcionog plana uključuju:

- *Zaštitu dece od ozbiljnih i opasnih poslova (cilj 5.1)*
- *Obezbeđivanje usluge za decu bez roditeljskog staranja (cilj 5.2)*
- *Sprečavanje trgovine ljudima i zaštita žrtava trgovine decom (cilj 5.5)*

Zakonodavni ambijent je značajno poboljšan jednim brojem zakona za veću podršku onima kojima je potrebna. Dalje, se trebaju izraditi socijalne poli- tike u oblasti dječije zaštite u cilju obezbeđivanja sveobuhvatnog i multi- sektorskiog okvira za razvoj preventivnih i zaštitnih usluga. Donji grafikon pokazuje trend stavljanja dece pod institucionalnu zaštitu, tako da postoji hitna potreba da se odrede prioriteti razvoja usluga porodičnog staranja, što će s' jedne strane da se spreči napuštanja, zanemari vanja i zlostavljanja dece, dok će sa druge strane implementirati usluge porodičnog smeštaja kao jedne od najboljih opcija za decu bez roditeljskog staranja Tokom 2010 godine ukupno 1,435 dece pod hraniteljskom negom i postojećim šemama socijalne zaštite kao što su staranje u porodici, materijalna podrška porodicama sa trajno ograničenim sposobnostima i socijalna pomoć su bile suočene sa preprekama budžeta koje su imale efekata na kašnjenja u mesečnim nadoknadama, dok se ovi sistemi trebaju poboljšati kako bi bolje odgovorili na različite kategorije dece sa potrebama. Faktori kao što su ova finansijska ograničenja uzrok su značajnih izazova u smislu Nacionalnog akcionog plana, u pogledu pružanja usluga za decu bez roditeljskog staranja (Cilj 5.2).

Broj napuštene dece je opao u poređenju sa 2009 godinom

Izvor: podaci MRSZ 2011

Podaci o zaštiti dece su fragmentirani, zbog različitih kategorija alternativne nege za decu, koja se koristi od strane nevladinih organizacija i vlade. Postoji potreba da se ojača postojeći sistem za upravljanje podacima Ministarstva rada i socijalne zaštite, da bi ga napravili sveobuhvatnijim u cilju procene kvaliteta usluga u pogledu uticaja decentralizacije usluga socijalne zaštite za decu i najugroženije stanovništvo. Takav sistem bi takođe pružio osnovu za dalje planiranje i razvoj kvaliteta socijalnih usluga u oblasti zaštite dece.

Pored potrebe da se razvije sveobuhvatan okvir usluga u oblasti zaštite dece, postoji potreba za dalje jačanje mehanizama saradnje i koperisanja među relevantnim institucijama. Ovo bi trebalo da se uradi u duhu implementacije postojećih protokola za zaštitu dece, koji je odobren od strane Vlade u 2003 godini, koji se još uvek ne sprovode, a posebno od strane Ministarstva prosvete i zdravlja. Pored toga, trebalo bi da se razviju standardizovani protokoli za upućivanje i prijavljivanje slučajeva dece Centrima za socijalni rad i policiji, kao i održavanje adekvatne obuke za različite stručnjake koji rade sa decom.

Sada je Ministarstvo rada i socijalnog staranja (MRSB) u procesu izrade minimalnih standarda za socijalne usluge. U septembru 2010, Departman za socijalni rad je uspostavljen i akreditovan u okviru Filozofskog fakulteta na Prištinskom Univerzitetu i WYG International Ltd je izradio, testirao i pratio realizaciju prvog paketa od pet standarda: Standardi za nasilje u porodici na decu i odrasle. Proces izrade i finalizacije minimalnih standarda za socijalne usluge će se nastaviti u 2012 godini, u podršci Cilju 5.1 i 5.2.

Zakonodavno okruženje ima održiv razvoj sa velikim brojem zakona za veću podršku onima kojima je potrebna

“Završila sam peti razred i napustila sam školu, jer sam trebala da radim jer nismo imali sta da jedemo ~ Intervju sa 17-išnjakinjom godina

U februaru 2010 Skupština je usvojila Zakon o radu, koji, između ostalog, uređuje, po prvi put, pitanje porodijskog odsustva

Siromaštvo je i dalje jedan od najvećih izazova na Kosovu, gde 34% stanovništva živi u apsolutnom siromaštvu, a 12% stanovništva živi u ekstremnom siromaštvu, gde su deca pogođena još teže. Od januara 2009 godine, MRSZ je počelo podelu 100 evra po detetu, kao finansijsku podršku porodicama koje imaju decu sa trajnim invaliditetom, u skladu sa usvojenim zakonom za materijalnu podršku porodicama sa decom sa stalnim ograničenim sposobnostima. Međutim, šema socijalne pomoći nije pravilno prilagođena da odgovori na smanjenje siromaštva dece, iako 77,379 dece je primalo socijalnu pomoć u 2010 godini. Na sreću, zakon o porodičnim i socijalnim uslugama je usvojen u Vladi Kosova, ali se čeka usvajanje izmene i dopune Zakona o socijalnoj pomoći.

Napredak ka Cilju 5.5 (tj. sprečavanje trgovine ljudima i zaštita dece, žrtava trgovine) je polako ostvarena. Delom zbog opšteg siromaštva i tradicionalnog socijalnog ponašanja deciji rad na Kosovu je široko rasprostranjen, što nesrazmerno utiče na manjinske grupe. Dečji rad postoji na Kosovu, uglavnom u formi neformalnog zapošljavanja, rada dece na ulici, i rada na opasnim poslovima. U 2010 godini je ukupno izvršeno 4,678 redovnih inspekcija u radnim jedinicama, i 777 ponovljenih inspekcija na ovim subjektima, sa ciljem eliminisanja kršenja primedbi izvršenih od strane inspektora rada.

U 2009 godini, 422 dece su identifikovana da su bili uključeni u teškim oblicima rada, koji je prijavljen od strane opštine u kojima funkcionišu Lokalni Akcioni Komiteti. Od tog broja 83 dece je uklonjeno iz teškog oblika rada. Postoji jasna potreba da se razviju modeli podrške porodicama kako bi se sprečio rad dece na prvom redu, kao i da se ublaže slučajevi u kojima su deca izložena različitim oblicima rizika, kao što su zlostavljanje, trgovina i upotreba droga.

U 2009 godini šestoro dece je bilo prijavljeno da su žrtve trgovine ljudima, dok se u 2010 godini broj povećao na prijavljenih 19 –oro dece (Ministarstvo rada i socijalnog staranja 2011). Ova deca su podržana sa uslugama rehabilitacije i reintegracije koje se pružaju od strane odgovarajućih institucija. U 2010, Ministarstvo unutrašnjih poslova je razvilo standardni operativni postupak za žrtve trgovine ljudima na Kosovu, uključujući mere preduzete za domaću stranu decu žrtava trgovine ljudima, i institucionalizovani su na Kosovu po prvi put. Dokazi pokazuju značajan porast broja dece koja su žrtve trgovine ljudima i zato moraju biti revidirani koreni uzroka da bi se rešio razlog ovog fenomena, a ne samo unapređenje svesti.

6 opština je formiralo Lokalne Akcione Komitete

Izvor: Ministarstvo za upravljanje lokalnom upravom

U 2009 godini, od 422 dece koja su bila uključena u teške oblike rada, 83 je uklonjeno sa tog posla

Šest opština je formiralo i formalizovalo Lokalne Akcione Komitete (LAK)

Dva od tri Kosovara imaju dovoljno sredstava da prežive

Svaki šesti kosovar je ugrožen zbog gladi, pošto nema dovoljno da kupi hranu za zadovoljavanje dnevnih potreba za kalorijama

Ispod linije siromaštva

(nedovoljno da se kupi nešto više od hrane)

Izvor: 2010 Svetska Banka

Ispod ekstremne linije siromaštva

(nedovoljno da se kupi hrana potrebna za preživljavanje)

Izvor: 2010 Svetska Banka

Žrtve trgovine ljudima

Izvor: Lokalni Akcioni Komiteti

MALOLETNIČKO PRAVOSUDJE

Deo maloletničkog pravosuđa se vrti oko Kodeksa pravde za maloletnike, preispitanog u 2010 godini, koji je u skladu sa međunarodnim i evropskim standardima za decu uzrasta od 14-18 godina, koji su u sukobu sa zakonom. Kodeks uređuje postupak izricanja i izvršenja mera i takođe sudski postupak i posredovanje. Maloletnički pravosudni sistem stavlja naglasak na dobrobit maloletnika, i obezbeđuje da svako reagovanje prema njima bude u proporciji sa okolnostima izvršioca i izvršenog dela. Dodatna uputstvena načela u zakonu su u skladu sa članom 40 Konvencije o pravima deteta i dodatnim načelima, postavljaju naglasak na izricanje alternativnih mera i diverzitetu, kada je prikladno; obezbeđivši da lišavanje slobode bude kao poslednje rešenje i na najkraće moguće vreme i odvajanje dece od odraslih, kada je to u najboljem interesu deteta.

Relevantni ciljevi nacionalnog akcionog plana obuhvataju:

- Donošenje i popunjavanje pravosudnog zakonodavstva za maloletnike (Cilj 6.1)*
- Unapređenje kapaciteta u pravosudnim institucijama za maloletnike (Cilj 6.2)*
- Jačanje saradnje među pravosudnim institucijama za maloletnike (Cilj 6.4)*
- Poboljšanje nadzora pravosudnog sistema za maloletnike (Cilj 6.5)*

Značajno dostignuće u 2010 godini je bilo razmatranje i stupanje na snagu Kodeksa o maloletničkom pravosuđu (Cilj 6.1). Promena koda je nastavila da naglašava prioritete za izbegavanje dece i mladih od pravosudnog sistema i dalje je adresiralo te propuste i obezbeđuje efikasniji postupak, postupak za posredovanje, pravno zastupanje od strane advokata je obavezno, reguliše aspekte dece mlađe od starosne granice za krivičnu odgovornost, specijalizacija profesionalaca u oblasti pravde (sudije, tužioci, probacioni oficiri, CSR, advokati, itd), pritvor, izvršenje mera i sl.

Reforme u pravnom okviru su rezultat zastupničkog delovanja i inicijativa za izgradnju kapaciteta uz podršku EU i UNICEF-a, zajedno sa ključnim institucijama maloletničkog pravosuđa, uključujući Ministarstvo pravde (popravnu službu), Sudski savet Kosova, Sudski Institut Kosova, sudije, tužioci, Kosovska Policija, centri za socijalni rad i organizacije civilnog društva (Cilj 6.2). Međutim, pravilni troškovi, budžetiranje i praćenje maloletničkog pravosuđa i dalje je slabo. UNICEF je podržao razvoj nacrtu indikatora maloletničkog pravosuđa (MP) koje je prilagođeno prema lokalnom kontekstu, koji će služiti da razjasni uloge i odgovornosti ključnih institucija maloletničkog pravosuđa u prikupljanju, klasifikaciji, analiziranju i izveštavanju podataka na jedinstven način. Očekuje se da novoformirani Savet za zaštitu dece i pravdu za decu, pregleda ove pokazatelje da budu usvijeni od strane Kancelarije premijera početkom 2012. Osim toga, krajem 2010 godine Služba za prevaspitavanje (KSS) je započela da razvija bazu podataka za upravljanje predmetima. Ove dve inicijative, zajedno će obezbediti značajan doprinos u budućnosti da se obezbedi bolje planiranje i reforme na osnovu podataka (Cilj 6.4).

U 2010 godini je Ministarstvo pravde uz podršku EU i UNICEF-a uspostavilo Međuministarski Savet za maloletničko pravosuđe u cilju podržavanja reformi u oblasti maloletničkog pravosuđa. Iako je ovaj Savet transformisao na nivo Saveta za zaštitu dece i pravde za decu, imao je važnu ulogu u održivosti reforme maloletničkog pravosuđa i uspostavljanje međuinstitucionalne saradnje.

Nametanje mera različitosti i onih obrazovnih je ključni princip sistema maloletničkog pravosuđa. Dakle, KSS je izvestilo 553 slučajeve 2009 godini i u 2010 godini nadzire se 626 slučajeve. Adresira se nedostatak programa koji se bavi brigom nakon puštanja na slobodu što može uticati na reintegraciju maloletnika, koji su završili svoje mere ili kazne u Obrazovnom popravnom centru u Lipljanu. Popravne službe i Služba za prevaspitavanje su usvojili standardnu strukturu koja se sprovodi od 2010.

Svrha ovog programa je da se počne sa obezbeđivanjem koordiniranog pristupa reintegraciji obe ove agencije u toku meseca, od vremena kada je maloletnik primljen u Kazneno-popravnom centru u Lipljanu, do godinu dana nakon njihovog povratka u zajednicu. Baza podataka o KSS će omogućiti nadzor i bolje praćenje ovih slučajeva, uključujući i identifikaciju slučajeva recidiva. Pored završetka programa zbrinjavanja posle puštanja, restitucije mladih u svojim porodicama i zajednicama zahteva takođe dugoročne programe i mogućnosti resocijalizacije uključujući tu i njihovo uključivanje u tržište rada.

Značajno dostignuće je pregled i stupanje na snagu Kodeksa o pravima maloletnika

Troškovi, budžetiranje i adekvatno praćenje odgovarajućih reformi u maloletničkom pravosuđu i dalje ostaje slabo

Indikatori maloletničkog pravosuđa nedavno izradjeni koji su prilagođeni lokalnom kontekstu će poslužiti da razjasne uloge i odgovornosti ključnih institucija maloletničkog pravosuđa

Baza podataka Kosovske službe za prevaspitavanje će obezbediti bolje praćenje i nadzor

U 2011 godini, Advokatska komora (AKK) je osnovala Komitet za decu, koja se sastoji od 10 članova, koji će biti zadužen za adekvatno zastupanje sve dece koja su uključena u krivični postupak, u skladu sa Kodeksom maloletničkog pravosuđa, krivičnim pravom, kao i pružanje obuke iz oblasti prijateljske pravde za decu za advokate u budućnosti (Cilj 6.5).

Ministarstvo pravde je preduzelo niz inicijativa u pravcu uspostavljanja Komisije za posredovanje kao deo pravosudnog sistema na Kosovu. Dok Zakon o posredovanju predviđa da se postupak o posredovanju za maloletnike, reguliše drugim zakonom, takva odredba je predviđena u Zakoniku o maloletničkom pravosuđu, koji predviđa da postupak za maloletnike treba da bude u skladu sa Zakonom o posredovanju. Izveštaj sa nalazima i preporukama je završen, i zasnovan je na njegovim preporukama, Komisija će razviti program obuke zasnovan na posredovanju za maloletnike.

Institut za pravosuđe Kosova preduzima značajne reforme u smislu stvaranja održivih dugoročnih kapaciteta obuke (Cilj 6.2). U tom smislu KIP stvara specijalizovanu grupu trenera u oblasti maloletničkog pravosuđa, domaćeg zakonodavstva, kao i međunarodnim instrumentima o zaštiti dece i pravima maloletnika. Konačno posle serije intenzivnih radionica KIP je uspeo da izabere sedam trenera, koji će biti odgovorni za obezbeđivanje obuke u ovoj oblasti u budućnosti.

Kosovska policija je preduzela konkretne korake za jačanje kapaciteta policije za prijateljski pristup deci. Uspostavljeno je 7 soba za prijateljsko intervjuisanje/ispitivanja u Prištini, Gnjilanu, Prizrenu, Uroševcu, Peći, Gračanici i Vučitrnu. Kosovska policija se zalaže za uspostavljanje jedinica za maloletnike. Međutim, mandat i obim rada ove jedinice je u toku finalizacije, politike i jasne procedure su potrebne da se obezbedi njegovo puno sprovođenje.

Uprkos uspehu sledećih reformi maloletničkog pravosuđa, ključni izazovi su prisutni. Veći fokus je neophodan u pravcu razvoja okvira sveobuhvatne politike i tehničkih kapaciteta da se bave sa drugim kategorijama dece u kontaktu sa zakonom, uključujući i žrtve i svedoke, kao i decu u kontaktu sa Zakonom u administrativnim i građanskom postupku sa posebnim fokusom na preventivne aktivnosti (Cilj 6.1). Poslednje uputstvo Saveta Evrope o prijateljskoj pravdi za decu može biti velika podrška u tom pogledu.

Sledeća podrška je neophodna za razvoj specijalizovanih programa obuke za sve profesionalce, maloletničkog pravosuđa, uključujući sudije, tužioce, advokate, policiju, socijalne radnike, mada su prvi koraci preduzeti sa KSS, KIP i u Advokatskoj komori Kosova. Kao izazov koji se i dalje dešava je postojeća potreba da se razjasni radni odnos između KSS i Centra za socijalni rad, koji zahteva izradu dodatnih administrativnih uputstva. Na kraju, treba veći budžet da bi se osiguralo potpuno sprovođenje zakona onako kako je propisano.

Prostorije za ispitivanje prijateljski orijentisane deci osnovane u 6 od 7 policijskih regiona

Službenici uslovne slobode obučeni za programe kontrole

Izvor: MP 2009 & 2010

Službenici uslovne slobode obučeni za maloletničku pravdu

Izvor: MP 2009

Sudije i tužioc, koji se bave maloletničkim pravosuđem, koji su učestvovali na KIP obuci za trenere

Izvor: MP 2009 & 2010

BUDŽET

Komponenta budžeta je suštinska za izvršenje strategije i nacionalnog akcionog plana znajući da za većinu postupaka traže finansisjke inpute za njihovo postizanje. Ta budžetska raspodela treba tesno biti povezana sa procesom planiranja radi prioretizacije onih postupaka od velikog uticaja na dečije rezultate, uz najnižu cenu.

Relevantni ciljevi nacionalnog akcionog plana obuhvataju:

- Izvršiti analizu potreba ya budžetom, za realizovanje prava dece, (Cilj 2.1);
- Povećanje sondova raspoređenih za decu u odnosu na ukupne potrebe i budžet (Cilj 2.2)

Dok je bilo povećanja u finansiranju usluga za decu u odnosu na ukupne potrebe i budžet (Cilj 2.2), vladine institucije koje pružaju direktne usluge deci treba da povećaju svoje kapacitete za izradu specifičnih programa, tako da će proces planiranja budžeta naredne fiskalne godine izdvojiti budžet u skladu sa zahtevima i mogućnostima raspoloživog budžeta (Cilj 2.1). Iako Vlada još nije postavila budžetsku liniju za decu, Srednjoročni okvir rashoda predviđa prikupljanje informacija o finansiranju prioriternih politika Vlade, uključujući i usluga za decu.

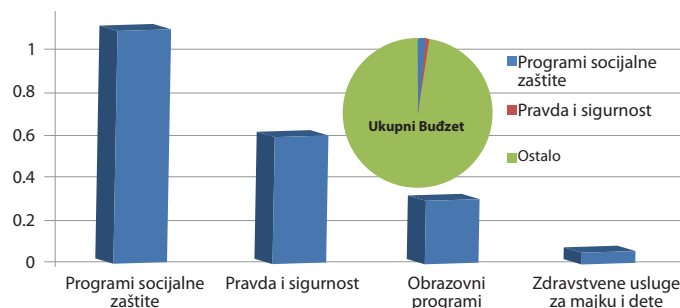
Sve odgovorne institucije rade na analizi budžetskih potreba njihovih relevantnih oblasti za ostvarivanje prava dece na optimalan način. Sektor za socijalnu zaštitu će dobiti oko 1,5% od ukupnog budžeta Kosova za period 2010-2015. Dve trećine (67%) od ukupnog proseka raspodele u socijalnom sektoru, ili 0,9% ukupnog budžeta Kosova podržava sledeće oblasti kao socijalnu zaštitu, socijalne službe, institucionalnu zaštitu, Institut za socijalnu politiku, Inspektorat rada, i šeme za ratne invalide. Iako ove službe nemaju direktan uticaj na decu i one su takođe korisne.

Edukativni programi uzimaju 17% budžeta iz sektora socijalne zaštite, ili 0,25% od ukupnog budžeta Kosova i glavne oblasti u korist dece, podrazumevaju posebne obrazovne potrebe, razvoj nastavnih planova i programa, Kosovski Institut za Pedagogiju, i obuku nastavnika. Javna potrošnja na obrazovanje kao procenat BDP-a je iznosio 3,7% u 2009, umanjene sa 4,4% u 2006 i dovodi u iskušenje obezbeđivanja kvalitetnog obrazovanja za decu. Važno je napomenuti da dok je taj iznos blizu evropskog proseka od 4% do 5% BDP-a, stvarni iznos je nedovoljan s obzirom na potrebe sektora u trenutnom stanju razvoja.

Usluge koje nudi Ministarstvo zdravlja dobijaju oko 7,8% sektor socijalne zaštite ili 0.12% od ukupnog budžeta Kosova, gde je trećina tih sredstava, odnosno 0.03% od ukupnog budžeta Kosova posvećen programu zdravlje majke i deteta u okviru Ministarstva. Ovaj mala raspodela značajno ometa puno ostvarenje postojeće politike i treba da se hitno reši (Cilj 2.2).

Sektor pravde i bezbednosti prima oko 0,5% od ukupnog budžeta Kosova sa decom kao primarnim korisnicima iz dole navedenih programa: resocijalizacija maloletnika u sukobu sa zakonom, sprečavanja kriminala, smanjenje nivoa recidiva, primena alternativnih mera i kazni za maloletnike, nadzor i pomoć maloletnicima osuđenim za mere različitosti, vaspitne mera i alternativne sankcije, sprečavanje nasilja nad decom i zlostavljanja dece.

Socijalna zaštita prima 1,5% od ukupnog budžeta, gde vitalne usluge za decu dobijaju veoma malo za njihovo adekvatno funkcionisanje

Izvor: Podaci Minisatrstva Finansija, 2011

Bilo je povećanja sredstava za usluge koje se pružaju deci

Troškovi u obrazovanju kao procenat BDP-a su blizu evropskog proseka, ali stvarni iznos nije adekvatan s obzirom na potrebe sektora u trenutnom stanju razvoja

Sektor za socijalnu zaštitu uzima 1,5% ukupnog budžeta Kosova, sto ograničava njegovu sposobnost da odgovori na potrebe

UPRAVLJANJE

Komponenta upravljanja, se bavi funkcionisanjem vladinih struktura, koje se odnose na prava dece. Ova komponenta tretira izveštavanje Kosova o Konvenciji o pravima deteta, kao i funkcionisanje međuresornog komiteta o pravima dece, u kombinaciji sa povećanom saradnjom sa Ombudsmanom. Ovaj deo je suštinski za poboljšanje funkcionalnosti struktura iza zakonodavnih instrumenata u korist kosovske dece.

Relevantni ciljevi nacionalnog akcionog plana obuhvataju:

- Funkcionalizaciju Međuresornog Komiteta za prava dece (Cilj 1.1)
- Sprovođenje, preispitivanje i donošenje zakona o pravima dece (Cilj 1.2)
- Potpuna institucionalizacija pozicija službenika za prava dece, na centralnom i opštinskom nivou (Cilj 1.3)
- Stvaranje potrebnih preduslova za izveštavanje o Konvenciji o pravima deteta. (Cilj 1.4)
- Jačanje saradnje sa institucijom Ombudsmana (Cilj 1.5)
- Monitorisanje i sprovođenje doredbi Konvencije o pravima deteta. (Cilj 1.6)

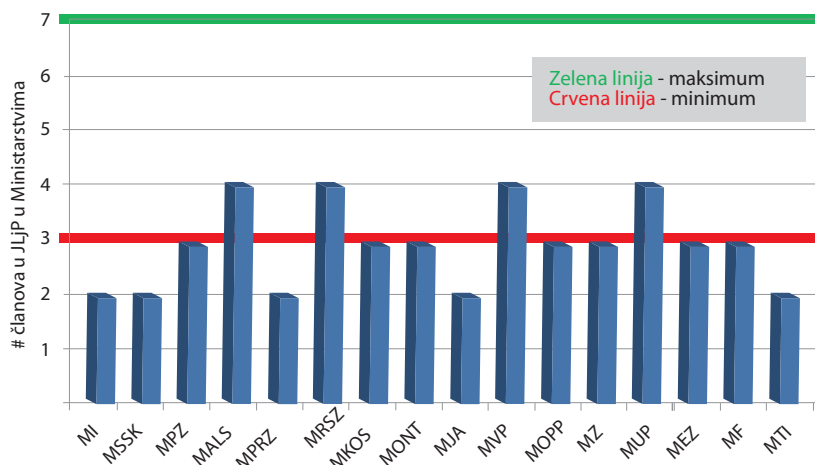
Jedno dostignuće Vlade koje se stavlja na znanje u Izveštaju o progresu 2011 Evropske komisije je podnošenje prvog Državnog izveštaja o implementaciji Konvencije o pravima deteta (KPD) Komitetu za prava deteta u Ženevi, kao odgovornom telu OUN odgovornom za praćenje prava deteta (Cilj 1.4). Izveštaj predstavlja tekuće napore da se usklade nacionalni zakoni, politike, strategije i podzakonski akti sa KPD-om. Ovo usklađivanje direktno ili indirektno utiče na poboljšanje prava dece na Kosovu.

Pored toga, Vlada je jasno stavila do znanja da Komitet za prava deteta, spreman da odgovori na bilo kakva pitanja, savete ili preporuke zasnovane na nalazima izveštaja. Ovi koraci ponovo potvrđuju političku volju Vlade da preduzme realizovanje međunarodnih obaveza koje se pružaju za realizaciju svih osnovnih i neotuđivih prava sve dece na Kosovu i da se poboljša efikasnost postojećih mehanizama monitoringa (Cilj 1.6).

Administrativno uputstvo br. 04/2007 u vezi sa radom Jedinice za ljudska prava (JLJP) u resornim ministarstvima, zahteva da se najmanje tri članova osoblja angažuje sa punim radnim vremenom u svakom ministarstvu, do najviše sedam članova osoblja, kao i jedan službenik za prava deteta, angažovan sa punim radnim vremenom (Cilj 1.3). Na osnovu podataka od 16 ministarstva koja imaju u okviru sebe JLJP, prosek je manje od tri (2.9) sa punim radnim vremenom u svakoj jedinici.

Da bi se još više usporavalo sprovođenje nacionalnih strategija i akcionih planova u oblasti ljudskih prava, samo 11 ministarstva koja imaju minimalan broj zaposlenih, od kojih četiri njih imaju četiri člana osoblja, dok nijedna od Ministarstava ne raspolaže sa ukupnim brojem zaposlenih. Osim toga, važno je napomenuti da nijedno ministarstvo nema zvaničnika za prava deteta, angažovanog sa punim radnim vremenom, a koji se fokusiraju samo na tu ulogu, pošto njih četiri koji postoje, imaju najmanje još jedan portfolio i kao takvo, trebalo bi da podele svoje vreme između konkurentnih prioriteta.

Jedinice za ljudska prava nema odgovarajući broj zaposlenih, prema administrativnom uputstvu, koje određuje njihovo funkcionisanje

Izvor: Anketa o JLJP, 2011

Na osnovu ovih nalaza, neophodno je da se poveća procenat do 100% ministarstava sa minimalnim brojem zaposlenih prema administrativnom uputstvu, i da obezbede da svako ministarstvo ima Službenika za prava dece koji je angažovan sa punim radnim vremenom, koji se fokusira isključivo na tu ulogu, a ne u drugim portfeljima, u cilju postizanja Nacionalne strategije i Akcionog plana u okviru predviđenih rokova.

Kosovo je predstavilo državni izveštaj o primeni Konvencije o pravima dece (CRC) Komitet za prava dece u Ženevi

Dok je osoblje Jedinice za ljudska prava prošlo kroz brojne treninge da unaprede svoje veštine, jedinice za ljudska prava nemaju odgovarajući broj zaposlenih

Imperativ je da sva ministarstva imaju minimalan broj osoblja da bi postala funkcionalna jedinica za ljudska prava

PRILOG POKAZATELJA NAJVIŠEG NIVOVA

Tema	Pokazatelj	Vrednost
Pristup	OBRAZOVANJE	
	Stopa upisa dece od 3-5 godina u bilo koji oblik predosnovnog obrazovanja (%)	2.04
	Stopa upisa u osnovnu (%)	108.8
	Bruto stopa upisa (%)	14.7
	Bruto stopa upisa u predosnovno obrazovanje (%)	63.8
	Bruto stopa upisa u osnovno obrazovanje (%)	102.7
	Bruto stopa upisa u srednji nizak nivo (%)	111.0
	Bruto stopa upisa u viši srednji nivo (%)	97.7
	Indeks rodnog pariteta u osnovnom obrazovanju za bruto upis	91.8
	Indeks rodnog pariteta na srednje niskom nivou za bruto upis	91.6
	Indeks rodnog pariteta na srednje višem nivou za bruto upis.	80.6
	Prosek dece sa posebnim potrebama upisane u predosnovno obrazovanje	0.1
	Prosek dece sa posebnim potrebama upisane u osnovnu školu	0.3
	Prosek dece sa posebnim potrebama upisane u srednju nižu školu	0.3
	Prosek dece sa posebnim potrebama upisane u srednju višu školu	0.1
	Broj nastavnika specijalnog obrazovanja zaposlenih u predosnovno obrazovanje	
	Broj nastavnika specijalnog obrazovanja zaposlenih u predosnovne škole	
	Broj nastavnika specijalnog obrazovanja zaposlenih u osnovne škole	
	Broj nastavnika specijalnog obrazovanja zaposlenih u srednje škole	
	Broj romske dece upisane u predosnovno obrazovanje	0.2
	Broj dece aškalija upisane u predosnovno obrazovanje	0.7
	Broj egipčanske dece upisane u predosnovno obrazovanje	0.1
	Broj romske dece upisane u osnovnu školu	0.3
	Broj dece aškalija upisane u osnovnu školu	0.1
	Broj dece egipčana upisane u osnovnu školu	0.4
	Broj romske dece upisane u srednju školu	0.1
	Broj dece aškalija upisane u srednju školu	0.2
	Broj egipčanske dece upisane u srednju školu	0.1
	Broj roma koji su napustili nivo osnovnog obrazovanja	
	Broj aškalija koji su napustili nivo osnovnog obrazovanja	
	Brojegipčana koji su napustili nivo osnovnog obrazovanja	
	Broj roma koji su napustili srednji nivo obrazovanja	
	Broj i aškalija koji su napustili srednji nivo obrazovanja	
	Broj egipčana koji su napustili srednji nivo obrazovanja	
	Inputi	% raspodele tekućih javnih troškova u predškolskom obrazovanju
% raspodele tekućih javnih troškova u predosnovnom obrazovanju		
% raspodele tekućih javnih troškova u osnovnom obrazovanju		
% raspodele tekućih javnih troškova u srednje nižem obrazovanju		
% raspodele tekućih javnih troškova u srednje visokom obrazovanju		
Javni troškovi u obrazovanju kao ukupan procenat troškova vlade		
Javni troškovi u obrazovanju kao procenat bruto domaćeg proizvoda		
Odnosi učenik – nastavnik u predosnovnom obrazovanju	26.4	
Odnos učenik – nastavnik u osnovnom nivou obrazovanja	18.0	
Odnos učenik nastavnik u srednje niskom nivou obrazovanja		
Odnos učenik nastavnik u srednje visokom nivou obrazovanja	20.3	
Delotvornost	Stopa ponavljanja osnovnog nivoa	0.04
	Stopa ponavljanja u srednje niskom nivou	0.5
	Stopa ponavljanja u srednje visokom nivou	1.4

Kvalitet	Stopa dostizanja do poslednjeg razreda osnovnog obrazovanja (%)	96.7
	Stopa prelaska u srednju školu	93.8
Pisanje i čitanje	Stopa pisanja i čitanja mladića i devojaka uzrasta od 15-24 godine	
Rezultati	srednji % u testovima 5 razreda	
	srednji % u testovima 9 razreda	
	srednji % u testovima Mature	
Kvalitet	% nastavnika u javnom predškolskom nivou koji su profesionalni	92.1
	% nastavnika u privatnom predškolskom nivou koji su profesionalni	
	% nastavnika u javnom predosnovnom nivou koji su profesionalni	
	% e nastavnika u predosnovnom privatnom nivou koji su profesionalni	
ZDRAVSTVO		
Personal	Broj ginekologa u zdravstvenim institucijama	
	Broj pediatara u zdravstvenim institucijama	
	Broj neonatologa u zdravstvenim institucijama	
Približni pokazatelji	Količina mleka kao zamena majčinog mleka koja se uvozi	
	Broj boksova cigareta koji se uvoze u toku godine	
Porodiljsko pitanje	% žena koje su bile pod prenatalnom negom od kvalifikovanog zdravstvenog osoblja tokom trudnoće u toku godine	
	% trudnica koje su imale bar 4 prenatalne poset u svojoj poslednjoj trudnoći	
	% žena koje su bile pod nadzorom kvalifikovanog zdravstvenog osoblja tokom porođaja	
	% žena koje su bile pod nadzorom kvalifikovanog zdravstvenog osoblja u zdravstvenim institucijama	
Rađanja	Broj žena koje su se porodile u institucijama	
	Prosečne godine majki prilikom prvog porođaja (godine)	
	Broj rađanja majki adolescenata	
	Proporcija porođaja s malom težinom (živo rođena ispod 2,500 gram)	
	Broj legalnih abortusa	
Monitorisanje	% e žena trudnica sa popunjenim kartonima	
	% dece sa popunjenim zdravstvenim kartonima	
	Broj poseta od strane obrazovno zdravstvenih ekipa po školama	
	Broj škola posećenih od strane obrazovno zdravstvenih ekipa	
Istražiteljsvo	% istraženih slučajeva smrtnosti odojčadi	
Smrtnost	Stopa smrtnosti odojčadi	
	Stopa neonalne smrtnosti	
	Stopa post neonatalne smrtnosti	
	Stopa smrtnosti uzrasta manjeg od 5 godina	
Imunizacija	% potpuno vakcinisane dece	
	Prosek jednogodišnje dece imunizovane sa tri doze DTP3	
Inputi	Javni troškovi u zdravstvu kao prosek bruto domaćeg proizvoda	
	Broj lekara (za 10,000 stanovnika)	
	Odnos lekara sa sestrama i babcama	
Prepreke u razvoju	Prosek dece uzrasta ispod 5 godina visine prema uzrastu	
Samoubistva	Stopa pokušaja samoubistava kod stanovništva uzrasta od 15-19 godina (smrtnost na 100,000 stanovnika)	
	Stopa samoubistava kod stanovništva uzrasta od 15-19 godina (smrtnost na 100,000 stanovnika)	
	Pokušaj-samoubistva na 100,000 stanovnika	
	Smrtnost usled samoubistava na 100,000 stanovnika	

**STRATEGIJA I NACIONALNI AKCIONI PLAN O PRAVIMA
DETETA REPUBLIKE KOSOVA 2009-2013**

SOCIALNA ZAŠTITA		
Oblasti dečijeg rada	Broj dece stalno uhvaćene u obavljanju teških i opasnih poslova.	280
	Broj dece čiji se rad smatra opasnim	
	Broj dece obuhvaćene u teške oblike dečijeg rada	422
	Broj dece uklonjene iz teških oblika dečijeg rada.	83
Inspekcije	Broj redovnih inspekcija izvršenih od strane inspektora	4,678
	Broj inspekcija ponovljenih na ekonomskim subjektima gde su podnete primedbe inspektora.	777
Koordinisanje	Broj opština koje su osnovale i formalizovale Lokalne akcione komisije (LAK)	6
Briga o smeštaju	Broj dece bez roditeljske brige	1435
	Broj dece u privremenim prebivalištima.	121
	Broj dece smeštene u okviru porodične nege	635
	Broj dece pod negom izvan porodice	98
	Broj dece pod starateljstvom	1435
	Broj napuštene odojčadi	54
	Broj dece ponovo spojenih sa svojim porodicama	10
	Broj usvojene dece	46
Socijalna pomoć	Broj dece koja primaju socijalnu pomoć	77,379
Trafiking	Broj trafikovane dece	19
Zloupotreba	Broj slučajeva zlostavljene dece	60
	Broj slučajeva zlostavljene dece koji je prenet iz predhodnih godina	
PRAVDA ZA MALOLETNIKE		
Kvalifikovano osoblje	% sudija specializovanih u radu sa decom u sukobu sa zakonom	
	% tužilaca specializovanih za rad sa decom u sukobu sa zakonom	
	% probavnih službenika specijalizovanih za rad sa decom u sukobu sa zakonom	
	% policijskih oficira specializovanih za rad sa decom u sukobu sa zakonom	
	% socijalnih radnika specijalizovanih za rad sa decom u sukobu sa zakonom	
Sukob sa zakonom	Broj uhapšene dece na 100,000 stanovnika dece	
	Broj dece na izdržavanju za 100,000 stanovnika dece	
	Broj dece na izdržavanju, u očekivanju izricanja kazne za 100,000 stanovnika dce	
	% dece kažnjene starateljstvom	
	% izbegle ili kažnjene dece koji se uključuju u šemu izbegavanja pre kažnjavanja	
MEĐUSEKTORSKA PITANJA		
Nasilje	% smrtnosti dece usled upotrebe oružja	
	% ranjavanja dece usled upotrebe oružja	
UPRAVLJANJE		
odgovori	% pristiglih preporuka pruženih od narodnog advokata	
BUDŽET		
Adekvatno finansiranje	% aktivnosti finansiranih u potpunosti iz Nacionalnog akcionog plana o pravima dece	

URED PREMIJERA
Kancelarija za Dobro Upravljanje

Za više informacija kontaktirajte:
Habit Hajredini
038-200-14070
habit.hajredini@ks-gov.net
habit_hajredini@yahoo.com